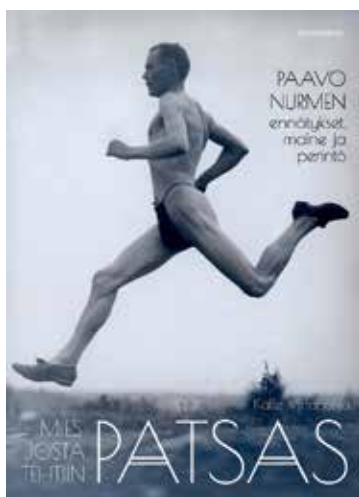

Teksti: JOUKO KOKKONEN

MIES, JOSTA TEHTIIN PATSAS

Kalle Virtapohja. Mies, josta tehtiin patsas. Paavo Nurmen ennätykset, maine ja perintö. Docendo, 363 s.

Paavo Nurmen syntymästä tuli 13. kesäkuuta 2017 kuluneeksi 120 vuotta. Merkkipäivän kunniaksi Nurmi-kirjallisuuden sarja täydentyi FT **Kalle Virtapohjan** tulkinnalla Nurmen elämänvaiheista.

Aikaisemmin Nurmesta on ilmestynyt useita elämäkertoja. **Toivo T. Kaila** kirjoitti Nurmen elämäkerran jo vuonna 1925. **Paavo Karikon** ja **Mauno Kosken** teos valmistui vuonna 1965, ja ilmestyi muokattuna uudelleen kymmenen vuotta myöhemmin. **Antero Raevuorelta** ilmestyi oma, varsin suuria vapauksia ottava tulkinta vuonna 1988.

Erkki Vettenniemi on ansiokkaasti koonnut Nurmen kirjoituksia vuonna 2010. Vettenniemi on myös esittänyt oman tulkintansa Nurmen henkisestä perinnöstä Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran (SUHS) vuosikirjassa vuonna 2015. Hannu Itonen ja Seppo Knuuttilla käsittelivät Nurmi-myytti SUHS:n julkaisussa 1998.

Virtapohja on kääntänyt kaikki löytämänsä kivet Nurmen juoksijanpolulta ja urheilu-uran jälkeiseltä elontieltä. Uusia kilpailukuvia ja tuloksia sekä tunnelmapaloja on löytynyt. Virtapohja tuo lisiä muun muassa Nurmen kuvaan valmentajana 1930-luvulla. Ilmeisesti Nurmella olisi ollut halua valmentaa myös sotien jälkeen, mutta hän joutui sivuun. Myös suhde Ruotsiin ja ruotsalaisiin terävöityy. Nurmelle ei jäänyt kukaan länsinaapurina kohtaan siitä, että ruotsalaisilla urheilujohtajilla oli merkittävä osuus hänen julistamisessaan ammattilaiseksi. Hän oli myös valmis valmentamaan ruotsalaisurheilijoita.

Virtapohja tuo esille sen, miten Nurmi rakensi tulevaisuuttaan juoksijana saamiensa tulojen varaan. Syystä tai toisesta Virtapohjalta ovat jääneet noteeraamatta Nurmen ja **Ville Ritolan** Suomen Olympiakomitealta Pariisin olympiakisojen jälkeen saamat 75 000 markan ”sponsoripalkkiot”. Summa vastasi työmiehen viiden vuoden palkkaa. Puolijulkisessa sala-ammattilaisuudessa oli riskinsä, jotka toteutuivat vuonna 1932. Nurmi menetti amatöörioikeutensa, eikä päässyt Los Angelesin olympiamaratonille.

Nurmen elämäkerta liikkuu Virtapohjan kertomana tasaisen varmasti. Sitä leimaa tietynlainen varovainen perusote. Runsaan aineiston pohjalta olisi ollut aineksia paikoin myös rohkeampiin tulkintoihin. Virtapohja on itse todennut (Tiedetoimittaja 2/2017) ”kirjan nimen *’Mies josta tehtiin patsas’* kertovan siitä, että kirjoitin miehestä, jonka pään sisään en lopultakaan päässyt”. Tämä näkyy tekstissä toisinaan turhina tuntuvina pohdintoina siitä, miltä Paavosta mahtoi tuntua tai mitä hän mahdollisesti ajatteli.

Pään sisään ei toisaalta ole tarpeen päästäkään esittääkseen tulkintoja. Oliko Nurmi luonteeltaan niin poikkeuksellisen vaikea kuin elämäkerroissa kerta toisensa jälkeen väitetään? Hänestä piirtyy Virtapohjan aineiston perusteella pikemminkin aikakautensa (länsi)suomalaisen miehen kuva. Itsepäisyys ja sitkeys suuntautuivat kohti päämäärää. Ei Nurmen ikätoveri **Alvar Aaltokaan** ollut ihmisenä helppo.

Kyvystä keskittyä ja sulkea häiriötekijöitä ulkopuolelle on urheilijalle

hyötyä. Nurmen huippuvuosina urheilijan oli mahdollista säädellä julkisuuden määrää. Hänellä oli suosikkitoimittajansa ja tarvittaessa hän kirjoitti itse. Nurmi esiintyi yhdysvaltalaisessa tv-elokuvassa ensimmäisenä suomalaisena vuonna 1948, mikä Virtapohjalta on jäänyt huomaamatta. Hän oli myös vuonna 1963 tv-show’n vieraana. Täysi erakko ei olisi näihin esiintymisiin suostunut.

Nurmi olikin 1920-luvulta 1960-luvulle saakka julkisuuden hahmo Yhdysvalloissa, jossa hän kävi yhteensä seitsemän kertaa. Pieni laskuvirhe Virtapohjalle on sattunut Nurmen vuoden 1964 matkasta kerrottaessa. Se oli jo Nurmen viides, ei neljäs.

Nurmi aloitti liiketoimintansa vaatetusliikkeestä ja laajensi sitä talonrakennukseen. Grynderinä Nurmi kykeni toteuttamaan rakennushankkeensa hyvin. Asuntopulan oloissa vuokralaisten saaminen ja valikointi oli helppoa. Johtajana Nurmi oli aikansa kasvatti – usein kova ja kaukainen. Hän ryhtyi myös laivanvarustajaksi 1950-luvulla, mutta joutui kokemaan, ettei kaikki mihin hän tarttuu, muutu lisämarkoiksi. Osasyynä oli Merimiesunioni ja sen tiukkaotteinen puheenjohtaja **Niilo Walläri**, joka puuttui tiukasti ulkomaisen työvoiman käyttöön Nurmen pienvarustamossa.

Oman myyttinsä rakentaja

Elämäkerta tarjoaa hyviä väläyksiä arkisemmasta Nurmesta. Lauttasaaressa asuessaan Nurmi ulkoilutti aamuisin koiraansa ja tervehti tuttaviana aamulenkkeillään. Hänellä oli myös pitkäaikaisia ystäviä. Nurmen lyhyeksi jääneen avioliiton selittäjäksi löytyy puolisoiden ilmeistä sopimattomuus toisilleen. Isänäkään Nurmi ei ollut kotonaan.

Yllättävän vähälle huomiolle jää Nurmen suomalaisurheilijoille kilpailuvuosinaan antama tuki. Nurmi osoitti myös huomiota vuonna 1929 Suomessa vierailleelle mustaihoiselle pikajuoksijalle **Eddie Tolanille**, jota hänen joukkueoverinsa syrjivät.

Nurmi oli **Sibeliuksen** ja **Mannerheimin** ohella sotien välisen ajan tunnetuin suomalainen. Virtapohjalta

Yllättävän vähälle huomiolle jää Nurmen suomalaisurheilijoille kilpailuvuosinaan antama tuki.

jää vähälle huomiolle Nurmen ilmi-selvä oma halu ja taito rakentaa omaa myyttiään. Tässä hän vertautuu sekä Mannerheimiin ja Sibeliukseen. Kolmen myyttisen hahmon vertailu olisi tuonut syvyyttä tekstiin.

Martti Jukolan merkitys Nurmi-myytiin luojana ja vahvistajana oli vahva. **Lauri Pihkala** Nurmen vastavoimana edesauttoi myytin kasvua. Oliko Pihkala myös tyytymätön siihen, ettei Nurmi suostunut asettumaan hänen ihanne-Suomensa keulakuvaksi?

Aivan elämänsä loppuvuosina Nurmi sairasteli ja katkeroitui. Hän eli kuitenkin huomattavasti pitemmän elämän kuin suurin osa vuonna 1897 syntyneistä pojista. Virtapohja olisi voinut peilata juoksijan testamenttia Vettenniemen esittämään tulkintaan, jonka mukaan Nurmen koko elämää on katsottava hänen viimeisten vuosiansa aikana esittämien lausuntojen valossa. Vettenniemi näkee Nurmen esittämän purevan huippu-urheilukritiikin kuvaavaan Nurmen ajattelua. Virtapohja vihjaa **Marjatta Väinäsen** suulla siihen, että Nurmen oli vaikea hyväksyä fyysinen raihnaisuutensa. Urheilusuhde oli toisenlainen niin kauan kuin Nurmi kykeni harrastamaan liikuntaa itse.

Tietyt Nurmi-kuvan kannalta mahdollisesti ongelmalliset kohdat kirjoittaja sivuuttaa nopeasti. Berliinissä Nurmi oli suomalaisten kestävyysjuoksijoiden valmentaja, mutta myös saksalaisten seuraama juoksijatahti. Vastaavasti Virtapohja kertoo laajasti kilpailumatkasta Ranskaan.

Virtapohjan teos on kattava ja varman päälle laadittu elämäkerta suurjuoksijan urasta. Tässä mielessä muistuttaa Aku Louhimiehen tulkintaa Tuntelemattomasta sotilaasta. Sekään ei haasta liikaa **Edvin Laineen** pitkälti kanonisoitua tulkintaa, mutta on sujuva kokonaisesitys hyvin monelle tutusta aiheesta.

Uudelle Nurmi-elämäkerralle on tilausta, vaikka suurjuoksijan muisto alkaa osin haalistua kansallisessa sankrigalleriassa. Suurjuoksijan elämäntarina tuo esille satavuotiaan Suomen kehitysvaiheita ja Nurmen roolin Suomi-kuvan rakentajana kotona ja vieraisissa.

JOUKO KOKKONEN, FT

Toimituspäällikkö

Itsenäisyys100.fi

Sähköposti: jouko.kokkonen@Its.fi